

Kulturpolitikk og sosiologi

Håkon Larsen

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Universitetet i Oslo

Per Mangset

Institutt for kultur- og humanistiske fag
Høgskolen i Telemark
Telemarksforskning

Forskning om kulturpolitikk skjer i Norge i dag særlig innenfor tverrfaglige forskningsmiljøer, som Institutt for medier og kommunikasjon ved UiO, Institutt for kultur, kommunikasjon og språk ved BI og Institutt for kultur og humanistiske fag ved Høgskolen i Telemark. Det foregår også en god del forskning og utredning om kulturpolitikk ved forskningsinstitutter som Telemarksforskning, Agderforskning og Bygdeforskning. Både i og utenfor Norge har slik forskning i høy grad blitt utviklet ved universiteter og høyskoler som har tilbudt studieprogrammer i ”cultural policy”, ”cultural administration” eller ”cultural studies”. I tillegg har FoU-enheter knyttet til statlig kulturforvaltning betydd mye for utviklingen av forskning og utredning på feltet, som forskningsavdelingen i det franske kulturdepartementet (1962), forskningsavdelingen i Norsk kulturråd (1994) og den svenske Myndigheten för kulturanalys (2011). Det er også blitt gjennomført en del kulturpolitisk relevant forskning ved humanistiske universitetsinstitutter, slik som Avdeling för litteratursociologi ved Uppsala Universitet. Det har derimot vært liten interesse for kulturpolitikk som forskningsområde ved de sosiologiske universitetsinstituttene. Her er det bare noen få enkeltforskere som fra tid til annen har bidratt med slik forskning. At det er så få, er bemerkelsesverdig, da kultursosiologien er et internasjonalt vekstområde innenfor sosiologifaget.

Men det er ikke uten videre gitt hva som menes med ”forskning om kulturpolitikk”. Oftest avgrenses det til ”kultursektorforskning” eller ”kultur-

feltforskning”. Men innenfor den internasjonale ”cultural studies”-tradisjonen snakker man også om studier av ”cultural politics”, som en form for forskning om kollektive kulturkamper uavhengig av sektor (Bennett 1998, Barker 2000). Der ”cultural politics” er en kritisk og maktavslørende forskning, drevet av analytiske begreper som ideologi og diskurs, er ”cultural policy”-forskningen en empirisk drevet forskning på kulturektoren som en samfunnssektor og kulturpolitikken som et politikkområde. Det meste av den internasjonale ”cultural policy”-forskningen foregår innenfor tverrfaglige forskningsmiljøer, der både ulike humanistiske og samfunnsvitenskapelige fagtradisjoner bidrar. Denne forskningstradisjonen favner også som regel om den mer disiplinære *kunstsosiologien*, med sosiologer som Howard Becker, Vera Zolberg, Raymonde Moulin, Nathalie Heinich, Pierre-Michel Menger og Michèle Lamont som internasjonale forgrunnsfigurer.

Institusjonaliseringen av kulturpolitikkforskning

Både kulturpolitikkforskningen og kultursosiologien har gjennomgått en institusjonalisering i løpet av de siste årene. Men det har skjedd parallelt og gjensidig nokså uavhengig av hverandre. Tidsskriftet *the International Journal of Cultural Policy* (IJCP) publiserte sitt første nummer under navnet *the European Journal of Cultural Policy* i 1994. Gründer og redaktør var og er Oliver Bennett ved University of Warwick. Han samarbeider med en bred, tverrfaglig internasjonal redaksjonskomité, der også Norge har vært representert siden starten.¹ *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift* ble etablert, med Høgskolan i Borås som base, i 1998. Det er også etablert flere regelmessige internasjonale forskningskonferanser på feltet. Her har den biennale *International Conference on Cultural Policy Research* (ICCP), spilt en sentral rolle siden starten i Bergen i 1999. Flere forskningsinstitutter og sentre er også blitt etablert rundt kulturpolitikk som eksplisitt forskningstema: Her kan særlig nevnes Center for Cultural Policy Studies ved University of Warwick, Centrum för kulturpolitisk forskning ved Högskolan i Borås, Center for Kulturpolitiske Studier ved Københavns Universitet og Senter for kultur- og idrettsstudier ved Høgskolen i Telemark.

Institusjonaliseringen av kulturpolitikkforskning har imidlertid ikke ledet til at kulturpolitikk er blitt etablert som et eget akademisk fag, til forskjell fra for eksempel ”cultural studies” og medievitenskap. Vi er heller ikke overbevist om at dette er noe man bør etterstrebe. Veien dit er også lang. En ytterligere institu-

sjonalisering ville kreve at man utviklet egne teorier og perspektiver som er særegne for faget, at man etablerte en egen faglig kanon, samt egne studieprogrammer. På det siste punktet er man kommet et godt stykke på vei i Norge, med blant annet studietilbud på bachelor-, master- og doktorgradsnivå ved Høgskolen i Telemark, bachelor i kultur og ledelse ved Handelshøyskolen BI, bachelor i kulturprosjektledelse ved Høgskolen i Lillehammer. Tilsvarende kulturfaglige studietilbud er også etablert ved en rekke utenlandske universiteter og høyskoler.

Men kulturpolitikkforskningen er langt unna å ha etablert en egen faglig kanon (Mangset 2010). Da 31 internasjonalt renommerte forskere ble bedt av IJCP om å skrive en kort anbefaling av en bok som hadde hatt betydning for deres egen tenkning, og som de ville råde nye studenter innenfor kulturpolitikkfeltet til å lese, pekte anbefalingene i mange retninger. Det var få av forskerne som anbefalte samme bok.² Den svenske kulturpolitikkforskeren Anders Frenander (2008) har også dokumentert, med utgangspunkt i en bibliometrisk studie av kulturpolitikkforskningsfeltet, at om det er noe som preger feltet, så er det teoretisk og metodisk pluralisme.

Institusjonaliseringen av kultursosiologi

Institusjonaliseringen av den brede kultursosiologien som et sentralt felt i sosiologidisiplinen skjøt fart fra 1980-tallet innenfor de nasjonale fagmiljøene i flere land. Fra 1990-tallet har feltet vokst seg stadig større og utgjør i dag et av de mest sentrale forskningsfeltene i sosiologifaget. Som eksempel kan nevnes at arbeidsgruppen for kultursosiologi raskt ble den største av de tematiske arbeidsgruppene i den amerikanske sosiologiforeningen, etter at gruppen ble etablert i 1986 (Santoro 2011). Og ved amerikanske sosiologiinstitutter trekker kultursosiologien til seg flere master- og doktorgradsstudenter enn noe annet felt innenfor faget (Lamont 2012, s. 229). I Storbritannia heter det første nye tidsskriftet til den britiske sosiologforeningen på to tiår *Cultural Sociology* (Reed & Alexander 2009). Tidsskriftet *American Journal of Cultural Sociology*, med utspring i Yales Center for Cultural Sociology, ble lansert i 2013, og European Sociological Association lanserer i 2014 tidsskriftet *European Journal of Cultural and Political Sociology*. Dette tidsskriftet har potensial til å kunne bli en arena hvor kultursosiologien og kulturpolitikkforskningen møtes. I tidsskriftets beskrivelse av "aims and scopes" kan vi lese:

The study of culture is the fastest growing area in both European and North American sociology. After years of mild neglect, political sociology is also re-establishing itself as a central plank of the discipline. The *European Journal of Cultural and Political Sociology* aims to be a forum not so much for these fields of study considered separately, as for any work seeking to explore the relationship between culture and politics through a sound sociological lens.³

Kultursosiologien, slik den forvaltes på universiteter, har også fått egne forskningsentre i nyere tid. Her kan vi nevne Center for Cultural Sociology ved Yale, under ledelse av Jeffrey Alexander. Kultursosiologien står også sterkt ved andre amerikanske eliteuniversiteter, som Harvard, Northwestern, Princeton, Notre Dame og Berkeley. Ved Princeton har de kulturpolitikk som et eksplisitt forskningstema ved Center for Arts and Cultural Policy Studies, ledet av Paul DiMaggio. Det er enkeltstudier av kulturpolitikk også ved de andre eliteuniversitetene med en kultursosiologisk profil, men det er ikke en etablert del av forskningsporteføljen.

I Norge er kultur representert som et forskningsområde ved sosiologinstituttene ved Universitetet i Oslo, NTNU og Universitetet i Stavanger. I Sverige foregår det blant annet slik forskning ved Centrum för Kultursociologi ved Linnéuniversitetet (Larsen 2013, s. 14–15) og ved Uppsala Universitet, Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier. Men det er lite av denne forskningen som eksplisitt tar for seg kulturpolitikk. Men unntak av et postdoktorprosjekt om legitimeringsarbeidet i kultursektoren av Håkon Larsen, og Kunst!Makt!-prosjektet, hvor Fredrik Engelstad sitter i ledergruppen, er det så vidt vi vet få eller ingen forskningsprosjekter som handler om kulturpolitikk ved de norske sosiologinstituttene.

Kulturpolitikk som sosiologisk studieobjekt

Vi mener at det kan komme mye fruktbart ut av en sterkere kobling mellom kulturpolitikkforskningen og kultursosiologien. Begge forskningstradisjonene kunne ha utbytte av dette. Kultursosiologien slik den forvaltes ved sosiologiske institutter i inn- og utland kan tjene på i større grad å ta opp kulturpolitikk som et forskningstema, da dette er et tema hvor man både kan anlegge et bredt og et smalt kultursosiologisk perspektiv (Larsen 2013). Der den brede kultursosiologien er opptatt av meningsproduksjon, verdier, normer osv., er den

smale opptatt av å studere kulturprodukter, deres produksjon og mottakelse. Vi kan i brede kultursosiologiske studier av kulturpolitikk for eksempel forske på de verdier og ideer vi vektlegger når vi forteller historier om oss selv som nasjon, og hvordan disse institusjonaliseres gjennom kulturpolitikken. Og i de smale kultursosiologiske studiene kan vi for eksempel forske på de sosiale mekanismene som preger spesifikke former for kulturproduksjon, eller vi kan delta i den klassiske sosiologiske øvelsen i å koble resepsjon av kunst, medier o.l. mot sosiale bakgrunnsvariabler som klasse, kjønn, etnisitet eller geografisk tilhørighet.

En økt interesse for kulturpolitikk som forskningstema i sosiologien vil ikke bare lede til at kulturpolitikkforskere får flere og bredere kanaler for å nå ut med sin forskning, men også til at denne forskningen kan inngå som ledd i teori- og metodologiutviklingen innenfor sosiologidisiplinen. Dette vil på sikt kunne bidra til å øke prestisjen til forskningen om kulturpolitikk innenfor universitets- og høyskolemiljøene. I tillegg vil dette kunne øke omfanget av forskningen om kulturpolitikk, uten at man er avhengig av ekstra ressurser fra Forskningsrådet, Kulturdepartementet, Kulturrådet eller andre. Forskere ansatt ved universiteter og høyskoler kan jo bruke av sin frie forskningstid til å produsere denne typen (eller annen) forskning.

På den andre siden er det lite trolig at et såpass smalt og forvaltningsnært forskningsfelt som kulturpolitikkforskning hadde fått utviklet seg noe særlig uten den spesifikke institusjonaliseringen den har gått igjennom, og uten et direkte påtrykk fra offentlige myndigheter. Hvis feltet ene og alene skulle blitt ivaretatt av brede sosiologiske eller humanistiske universitetsinstitutter som sosiologi, sosialantropologi eller historie, hadde de siste tiårenes oppsving for forskningsfeltet neppe funnet sted. Men en økt kommunikasjon mellom den smale kulturpolitikkforskningen og den brede kultursosiologien anbefales. Dette spesialnummeret av *Sosiologi i dag* kan ses som et bidrag til å styrke denne kommunikasjonen.

Kulturpolitikk som tema i Sosiologi i dag

Kulturpolitikk er et tema som aldri har vært viet et spesialnummer i *Sosiologi i dag*s historie. Som Nordens eneste rene temanummertidsskrift i sosiologi, med en fartstid på 44 år, synes vi dette er på tide.

I forbrødringens og brobyggingens navn kommer bidragsyterne til nummeret både fra tradisjonelle sosiologimiljøer og tverrfaglige miljøer med

en kulturpolitisk forskningsprofil. De to bokanmelderne kommer fra sosiologiinstituttene ved Universitetet i Bergen (UiB) og Universitetet i Oslo (UiO). Mette Andersson, professor i sosiologi ved UiB, har skrevet et bokessay om sosiale medier, basert på bøkene *Liker, liker ikke. Sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet* (Enjolras et.al.) og *Sosiale medier i samfunnet* (Haugseth). Stipendiat i sosiologi ved UiO, Hans Erik Næss, har anmeldt boken *Festival. Mellom rolp, kultur og næring* (Tjora – red.).

En av artikkelforfatterne, Sigrid Røyseng, er også sosiolog. Hun er nå ansatt som professor i kulturpolitikk og kulturanalyse ved Handelshøyskolen BI og har tidligere vært stipendiat og forsker ved Telemarksforskning. Anne-Britt Gran, som er ansvarlig for en av de andre artiklene, er også ansatt ved BI. Hun har opprinnelig bakgrunn som teaterviter, og er professor i kulturforståelse og kulturpolitikk. En tredje artikkel er skrevet av svenskene Roger Blomgren og Jenny Johannisson. De er begge universitetslektorer ved Centrum för kulturpolitisk forskning ved Högskolan i Borås. Blomgren er opprinnelig statsviter og Johannisson har sin doktorgrad i kulturpolitikk fra Högskolan i Borås. Heidi Stavrum, som bidrar med den siste hovedartikkelen, er utdannet kulturviter fra Høgskolen i Telemark, der hun også har vært stipendiat og høgskolelektor. Hun er nå ansatt som forsker ved Telemarksforskning. I tillegg til de ordinære artiklene inneholder nummeret også en kommentarartikkel, skrevet av Dag Solhjell. Solhjell er opprinnelig siviløkonom, men er dr. philos. i kunstsosiologi. Han har også vært førsteamanuensis i kunstformidling ved Høgskolen i Telemark. Begge redaktørene for dette nummeret er sosiologer.

Tematisk tar nummeret opp utfordringer med å fange digitaliseringsprosessene kulturpolitisk (Gran), legitimeringsfortellinger om regionalisering av den svenske kulturpolitikken (Blomgren og Johannisson), lobbyisme (Røyseng), kvalitet (Stavrum) og ære (Solhjell) i kulturpolitikken. Empirisk blir vi bedre kjent med en rekke felter av kultursektoren. Gran tar for seg både de kommersielle kulturbransjene musikk- og bokbransjen, de performative offentlige virksomhetene teater, opera, ballett og orkester, og de offentlige virksomhetene med samlinger; museer og biblioteker. Gjennom Blomgrens og Johannissons artikkel blir vi bedre kjent med de svenske regioners rolle i politikk generelt, og kulturpolitikk spesielt. Røysengs artikkel er basert på en case-studie av dansen under Kulturløftet, og organisasjonen Norske dansekunstneres politiske innflytelse. Stavrums diskusjon av kvalitet tar utgangspunkt i et lite utforsket miljø, nemlig det norske dansebandmiljøet. Og Solhjell tar for seg æresbegrepet historie i den norske kulturpolitikken.

Noter

1. IJCP er for øvrig for tiden rangert som et nivå-2-tidsskrift i det norske tellekantsystemet.
2. The International Journal of Cultural Policy, Vol. 16, Number 1, February 2010, Special Issue: Cultural Policy Review of Books.
3. <http://www.tandfonline.com/action/journalInformation?show=aimsScope&journalCode=recp20#.Uo5D8nfdFXM>

Litteratur

- Barker, C. (2000). *Cultural Studies. Theory and Practice*. London: Sage.
- Bennett, T. (1998). Culture and Policy – Acting on the Social. *The International Journal of Cultural Policy*, 4(2), 271–289.
- Frenander, A. (2008). What are they doing, the cultural policy researchers? Or, the theoretical universe of cultural policy research. *Paper presented at the Fifth International Conference on Cultural Policy Research*, Yeditepe University, Istanbul, 20–25 aug.
- Lamont, M. (2012). How Has Bourdieu Been Good to Think With? The Case of the United States. *Sociological Forum*, 27(1), 228–237.
- Larsen, H. (2013). *Den nye kultursosiologien. Kultur som perspektiv og forskningsobjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mangset, P. (2010). Etablering av nye kulturstudier innenfor akademien. ”Cultural studies” og ”cultural policy research” – dialog eller konflikt? *Tidsskrift for kulturforskning* (4), 23–38.
- Reed, I., & Alexander, J.C. (2009). Social Science as Reading and Performance. A Cultural-Sociological Understanding of Epistemology. *European Journal of Social Theory*, 12(1), 21–41.
- Santoro, M. (2011). From Bourdieu to Cultural Sociology. *Cultural Sociology*, 5(1), 3–23.